

ಶ್ರೀಮಾತೆ

ಮೂಲ ಬಂಗಾಳಿ : ಆಶುತೋಷ್ ಮಿತ್ರ

ಅನುವಾದ : ಸ್ವಾಮಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗಾನಂದ

ಭಾಗ ೧೮

ಶಿಲಾನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರ ಮಂದಿರವು ಅತ್ಯಂತ ಬೃಹದಾಕಾರವುಳ್ಳದ್ದು; ಅಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯು ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವುದು. ಅದರ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನ ಪ್ರಾಂಗಣದ ಉದ್ದ ೧೦೦೦ ಅಡಿ ಹಾಗೂ ಅಗಲ ೬೫೭ ಅಡಿ. ಮಂದಿರದ ಹೊರಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಪಥವಿದೆ. ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರ ೧೦೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ; ಮಂದಿರ ಎತ್ತರ ೧೨೦ ಅಡಿ. ಚತುಷ್ಟೋಣಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಈ ವಿಶಾಲ ಮಂದಿರದ ದ್ವಾರದ ಮೂಲಕ ಒಳಹೊಕ್ಕರೆ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಸಮೇತ ರಾಜನ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ಈ ರಾಜನೇ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದಾನಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಮಂದಿರದ ನಡುವೆ ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕುಂಡವಿದೆ. ಮಂದಿರದ ನಡುವೆ ಕೆಲವು ಮಹಲುಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳ ವಿವಿಧ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ; ಅಲ್ಲಿ ದೇವದೇವತೆಗಳ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಹಾಗೂ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಇವೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ಮಹಲುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ರಾಮೇಶ್ವರನ ಮಹಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು. ಈ ಮಹಲಿನ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಅಂತಸ್ತಿನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವೃಷಭವಿದೆ. ಅದನ್ನು 'ನಂದಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಬಳಿ ಮೂರಂತಸ್ತು ಎತ್ತರದ ಒಂದು ಲೋಹನಿರ್ಮಿತವಾದ ಯೂಪ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಈ ಮಹಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ವಿಶ್ವನಾಥ, ಕೇದಾರನಾಥ, ಗೋಕರ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಬೃಹತ್ತಾದ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯಿದೆ.

ನಾವು ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ರಾಜಪಥದಿಂದಲೇ ರಾಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಮರಳಿದೆವು. ಮರುದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಸಮುದ್ರ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ, ವಿಧಿಪ್ರಕಾರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೇವದೇವತೆಗಳ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ, ಅನಂತರ ರಾಮೇಶ್ವರನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ರಾಮೇಶ್ವರನ ಮರಳುಗಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಮೂರ್ತಿ ಕುಂಡದ ಮೇಲಿನಿಂದ ಅರ್ಧಭಾಗ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲ. ಅದು ಮರಳುಗಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ

ದಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಕಿರೀಟದ ಮೇಲೆ ನೀರನ್ನು ಎರೆಯಲಾಗುವುದು. ಆದರೂ ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತು ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವಾಗ ಆ ಕಿರೀಟದ ಆವರಣವನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಆ ಮೂರ್ತಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಥವಾ ಯಾರಾದರೂ ಯಾತ್ರಿಕರು ಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಜಲವನ್ನು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬಯಸಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನಾಡಿನ ರಾಜನ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಹನ್ನೆರಡಾಣೆ ಜಮೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಅನುಮತಿ ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದರೆ, ಆಗ ಮಂದಿರದ ಪೂಜಾರಿಗಳು ಆ ಕವಚವನ್ನು ತೆರೆದು ಆ ಗಂಗಾಜಲವನ್ನು ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಎರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸ್ನಾನ ಹಾಗೂ ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಗಂಗಾಜಲವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿದಿನ ಆ ನೀರನ್ನು ತರಲು ಹಾಗೂ ಅದರ ಖರ್ಚುನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಹೋಳ್ಕರ್ ರಾಣಿ ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ನೀಡಿ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.

ದೇವರ ಅರ್ಚಕರೆಲ್ಲರೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ದೇವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಯಾತ್ರಿಕರು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲಾಗದು. ಯಾರಾದರೂ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಲು ಇಚ್ಛೆಪಟ್ಟರೆ, ಈ ಪೂಜಾರಿಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇಕೆ, ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶದ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಶಿವಮಂದಿರದಲ್ಲಿನ ಈ ನಿಯಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರದು ಬೇರೆ ವಿಷಯ. ರಾಮನಾಡಿನ ರಾಜ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದ. ರಾಮೇಶ್ವರ ದ್ವೀಪ ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ: ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಗುರು, ಪರಮಗುರು ದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಅವರಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ. ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕಾಣೆ ಇವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಪಂಡಾಗಳಿಗೆ ಶುಲ್ಕ ನೀಡಿ, ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಜಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಹಾದೇವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದರು. ಶಶಿ ಮಹಾರಾಜ್ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ೧೦೮ ಚಿನ್ನದ ಬಿಲ್ವಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ನಾವು ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ದಿನ ರಾಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ವಾಸ, ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನ, ಶಿವನ ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಆರಾತ್ರಿಕ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ದೆವು. ಮಾರನೇ ದಿನ ಶ್ರೀಮಾತೆ ವಿಶೇಷರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದರು. ಪಂಡಾಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ರಾಮೇಶ್ವರದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರು ಹರಿದಾಸರ ಮೂಲಕ ಕೇಳಿದರು. ಅನಂತರ ಪಂಡಾಗಳಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪಂಡಾನಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ನೀರಿನ ಕೊಡವನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮಾತೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೆ, ನಾಣ್ಯ ಇವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಕಥೆ ಕೇಳಿದರು ಹಾಗೂ ಕಥಾಶ್ರವಣದ ನಂತರ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರತಿದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತುಂಬ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಬೆಳಕು, ವಾದ್ಯ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಮೇಶ್ವರನ ಸವಾರಿ ರಾಜಪಥದಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ರಾಮೇಶ್ವರನ ಒಂದೊಂದು ಲೀಲೆ ಅಥವಾ ಉತ್ಸವದ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಸವಾರಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಸವಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂರ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಶಿವನ ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿಗಳು. ಸವಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ನರ್ತಕಿಯರು - ಅವರನ್ನು 'ದೇವನರ್ತಕಿಯರು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು; ಅವರು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮುಂದೆ ನೃತ್ಯ, ಗೀತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಸವಾರಿ ಮತ್ತೆ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಕೂಡ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮತ್ತೆ ದೇವನರ್ತಕಿಯರು ನೃತ್ಯ, ಗೀತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ದೇವನರ್ತಕಿಯರ ಅಲಂಕಾರ, ಒಟ್ಟು ವೇಷಭೂಷಣಗಳು, ಆಹಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲದರ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ದೇವಾಲಯವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು: ಆದರೆ ಯಾರಲ್ಲಾದರೂ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ದೋಷ ಉಂಟಾದರೆ, ಅವರಿಂದ ಅಲಂಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ದೇವಾಲಯದ ಕೆಲಸದಿಂದ ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಶಿವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಗಂಗೋತ್ರಿಜಲವನ್ನು ಎರೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗವು ತುಸು ದೊಡ್ಡದಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉತ್ಸವ ನಡೆಯುವುದು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎಂಟು ಲಕ್ಷ ಜನ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ 'ಶೃಂಗೇರಿ' ಅಥವಾ ಶೃಂಗಗಿರಿ ಮಠವಿದೆ. ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೇ ಒಂದು ಹಳೆಯ ಮಹಲು ಹಾಗೂ ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಳಮಂದಿರ ಅಥವಾ 'ಟೋನಾಗುಡಿ'ಯಿದೆ - ಈ ಮಹಲು ಹಾಗೂ ಸೇತು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ನಳನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಪ್ರಾಚೀನ ಭಗ್ನಾವಶೇಷ ಮಾತ್ರ. ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಕುಂಡವೆಂಬ ನಾಲ್ಕಕ್ಕಡೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಕೆರೆಯಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ಪೂಜೆ, ಹಾಗೂ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕೆರೆಯ ನೀರು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿದೆ

ಹಾಗೂ ಸಿಹಿಯಾಗಿದೆ. ಪಟ್ಟಣದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಖಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ ರಾಮರುರ್ಕಾ. ಅಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯ ಪರ್ವತ ಅಥವಾ ವಾಲಿಯಾಡಿ ಸ್ತೂಪವಿದೆ. ಈ ಸ್ತೂಪದ ಕೆಳಗೆ ಭಗ್ನ ಗೊಂಡ ಮಹಾದ್ವಾರ ಹಾಗೂ ಮಂದಿರವಿದೆ. ಮೆಟ್ಟಿಲ ಮೂಲಕ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲೊಂದು ದೊಡ್ಡಮಂದಿರವಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ರಾಮ, ಸೀತೆ, ಹಾಗೂ ಹನುಮಾನ್ ಇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ರಾಮರುರ್ಕಾದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಾಗ ಇಡೀ ರಾಮೇಶ್ವರ ದ್ವೀಪ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣುವುದು. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಲಂಕೆಗೆ ಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಿಸಲು ನಿರ್ದೇಶನವಿತ್ತ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಂಡಾ ಹೇಳಿದ. ಗಂಧಮಾದನ ಪರ್ವತವೂ ಅಲ್ಲೇ ಇದೆ.

ರಾಮೇಶ್ವರದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು-ಹದಿನೈದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ದ್ವೀಪದ ಕೊನೆಯ ಸೀಮೆಯಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ 'ಧನು ತೀರ್ಥ' ಅಥವಾ 'ಧನುಷ್ಕೋಟ'ಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ರೈಲುಗಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲುನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಎರಡು ದಿನ, ದೋಣಿ ಅಥವಾ ಮೀನಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಮೂರು ಗಂಟೆ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೈದು ಮಂದಿ ಪಂಡಾಗಳು ಮಾತ್ರ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ದಾನ ಹಾಗೂ ಶ್ರಾದ್ಧವೇ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಹಾಗೂ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬಿಲ್ಲು-ಬಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮುದ್ರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮಾತೆ ತಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣಲಾಲ್ ಹಾಗೂ ನನಗೆ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಿಲ್ಲು-ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ರೈಲುಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ, ಯಥಾವಿಧಿ ಸಮುದ್ರಪೂಜೆ ಮಾಡಿಬಂದೆವು.

ಧನುಸ್ತೀರ್ಥದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪಂಡಾಗಳಿಂದ ತಿಳಿದ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

೧) ನಳನು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಬಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಅವನನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ವಾನರರು ಕಲ್ಲಿನ ಮೂಲಕ

ಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಎಷ್ಟೇ ಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಸಮುದ್ರ ಅದನ್ನು ಮುರಿದುಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದ ಈ ಬಗೆಯ ಬಾಧೆಯಿಂದ, ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಮುಂದಾದ. ಆಗ ಸಮುದ್ರನು ಭೀತನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅರ್ಘ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ “ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾನು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನ ತರಲಾರೆ” ಎಂದನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು ‘ಧನುಸ್ತೀರ್ಥ’ ಎಂದಾಯಿತು.

೨) ಲಂಕೆಯಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನು ಸಂದೇಹಪಟ್ಟ, ಸೇತುವೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲರೂ ಲಂಕೆಯಲ್ಲೇ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟರೆ — ಎಂದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದು, ಆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಲು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡ. ಅವನು ದುಃಖಿತನಾದುದನ್ನು ಕಂಡ ಶ್ರೀ ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲು-ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಮುರಿದುಹಾಕಿ, ಸಮುದ್ರನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿದ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಹೆಸರು ಹೀಗಾಯಿತು. (‘ಧನುಷ್ಕೋಟ’ ಅಥವಾ ‘ಧನುಷ್ಕೋಟ’.)

ಧನುತೀರ್ಥದಿಂದ ಎರಡು ಮೂರು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ‘ಮನ್ನಾರ್ ದ್ವೀಪ’ ಅಥವಾ ಸೇತುವೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಸೇತುವೆಯ ಈ ಭಾಗ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದೆ ನಿಜ; ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ನೀರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಾಗಿ ದೋಣಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಹಡಗು ಮುಂತಾದವು ಹೋಗಲಾರವು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕಾಣುವ ದೃಶ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯಾದ ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಭಸವಾದ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಾಗರವಿದೆ. ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಈ ಎರಡು ಸಾಗರಗಳು ಧನುತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಿಲನಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಉಗ್ರ ಹಾಗೂ ಶಾಂತ ಭಾವಗಳ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರಿಗೆ ಮಂದಿರದ ಮಣಿ ಕೋಶಾ(ರತ್ನಾಗಾರ)ವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇಡೀ ಕೋಣೆ ಹಾಗೂ ಆಭರಣಗಳೆಲ್ಲಾ ಆ ದೀಪದಿಂದ ಝುಗ ಝುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಶ್ರೀಮಾತೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆನಂದಿಸಿದರು.

ರಾಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮೂರು ದಿನ ವಾಸ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಮದುರೈಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ತಂಗಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಶಶಿ ಮಹಾರಾಜರ ಒಂದು ಭಾಷಣವೂ ನಡೆಯಿತು. ಮರುದಿನ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಮತ್ತೆ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದೆವು.

ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ತಂಗಿದ ಬಳಿಕ ಠಾಕೂರರ ಜನ್ಮ ಮಹೋತ್ಸವ ಬಂತು. ಬಂಗಾಳದಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ಮದ್ರಾಸೀ ಕೀರ್ತನೆಯ ತಂಡಗಳು ಮಠಕ್ಕೆ ಒಂದಾದ ನಂತರ ಒಂದರಂತೆ ಬಂದು, ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಠಾಕೂರರ ಜನ್ಮತಿಥಿಯ ಪೂಜೆಯಂದು ಇಬ್ಬರು ಭಕ್ತರು ಶಶಿಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರಿಂದ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದರು. ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರಿಂದ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಾಕೆ ಪ್ರಮುಖಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ನಂತರ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಬಳಿ ಮೂರು ದಿನ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ನಮ್ಮ ಬಂಗಾಳೀ ಅಡುಗೆಯನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಊಟ ಮಾಡಿದಳು. ಶ್ರೀಮಾತೆ ಅವಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಟ್ರಾಮ್ ನೋಡಿದೆ.

ಠಾಕೂರರ ಜನ್ಮ ಮಹೋತ್ಸವದ ನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರು ಮಠದ ಆಗಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ನಿರ್ಮಲಾನಂದರು (ತುಳಸೀ ಮಹಾರಾಜ್) ಬಂದು, ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಮಠದ ಒಳಗೆ, ಠಾಕೂರರ ಈಗಿನ ಶಯನದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನ ವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಭಕ್ತರು ಮಠದ ವಿವಿಧ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಮೂರು ದಿನ ಪುರುಷ ಭಕ್ತರ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಮಠದ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಡೇರೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬಹಳ ಮಂದಿ ಭಕ್ತರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅವರು ತಂದ ಹೂಗಳು ಒಂದೊಂದು ಬಾರಿ ಗೋಪುರಾ ಕೈತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮಠದ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಆನಂದಗೊಂಡರು. ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲಿನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಮುಖಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು, ತುಳಸೀ ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಜಪ ಮಾಡಿದರು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ನಗರ. ರಸ್ತೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿವೆ. ಏರು-ತಗ್ಗುಗಳಿರುವ ರಸ್ತೆಗಳು, ಕಟ್ಟಡಗಳು ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ನಗರವೇ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗಿತು. ನಾನು ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಬೆಳಕನ್ನು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಇಲ್ಲೇ ನೋಡಿದೆ. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಇಲ್ಲೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೈನ್ಯದ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಕೂಡ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಗಂಧ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಜಲಪಾತವೂ ಇದೆ.

ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರು ಕುಳಿತ ತಿಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಮದ್ರಾಸಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಹಾಗೂ ಇತರರು ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲೇ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಇದ್ದು, ಅನಂತರ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ದಾರಿಯ ನಡುವೆ ರಾಜಮಹೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜಡ್ಡ್ ಆಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತನ ಅತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ದಿನ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದರು; ಹಾಗೂ ಗೋದಾವರೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರು. ಜಡ್ಡ್ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದ. ಅವನು ಸ್ವಾಮಿ ನಿರ್ಮಲಾನಂದರೊಡನೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದ. ರಾಜಮಹೇಂದ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಶ್ರೀಮಾತೆ ಪುರಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮೂರುನಾಲ್ಕು ದಿನ ತಂಗಿದ್ದು, ಚೈತ್ರ ಮಾಸದ ೨೮ರಂದು ಮಂಗಳವಾರ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಹೊರಟರು. ತುಳಸೀ ಮಹಾರಾಜರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ವರೆಗೂ ಜೊತೆಗೇ ಬಂದಿದ್ದರು. ರಾಮಲಾಲ್ ದಾದಾ ಠಾಕೂರರ ಜನ್ಮಮಹೋತ್ಸವ ನಡೆದ ನಂತರ ಮದ್ರಾಸಿನಿಂದ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ನಿತಾಯಿಯು ತಾಯಿಯವರ ಆರೋಗ್ಯ ಸುಧಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಪುರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಈ ಬಾರಿ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಹಿಂದಿನಂತೆ 'ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸಿಗಳ ಮಠ'ದಲ್ಲಿ ತಂಗದೆ, ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಿದ್ದ ರಾಮನ ದೊಡ್ಡ ನಿವಾಸ 'ಶಶಿನಿಕೇತನ'ದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಡಾಕ್ಟರ್ ವಿಷಿನ ವಿಹಾರೀ ಫೋರ್ಷ್ ಆಗ ಪುರಿಯಲ್ಲಿ 'ಶಶಿನಿಕೇತನ' ದಲ್ಲಿದ್ದ.

ಶ್ರೀಮಾತೆ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದಾಗ, ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಲು ಬಂದರು. ಕೆಲವರು ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುವ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಬರತೊಡಗಿದರು. ಬಾಗ್ ಬಜಾರಿನ 'ಉದ್ಯೋಧನ'ದ ಮನೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಭಕ್ತವೃಂದದ ಗದ್ದಲದಿಂದ ಕೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹವಾಮಾನದ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಸು ಚೇತರಿಕೆಯುಂಟಾದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಕೂಡ ಎಲ್ಲರ ಮನದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದೆ — ಯಾರು ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರೋ, ಅಷ್ಟೇಕೆ, ಅವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಾತೆ

ಯವರ ಅಮೃತೋಪಮ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಸೌಭಾಗ್ಯವೊದಗದೆ ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶದ ಅವಕಾಶ ಲಭಿಸಿತೋ ಅವರೂ ಕೂಡ ದೇವದುರ್ಲಭವಾದ ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ಚರಣಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಬಯಕೆ, ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಪೂರೈಸಿದಂತಾಯಿತು. ಜೀವನವಿಡೀ ಅವರ ದಾಸರಾಗುವ, ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಅವರ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಅವರ ಬಯಕೆ ಪೂರೈಸಿತು.

೧೩೧೮ರ (ಅಂದರೆ ೧೯೧೧ನೇ ಇಸವಿಯ) ವೈಶಾಖೀ ಪೌರ್ಣಮಿಯಂದು ನನ್ನ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾತಿಗೆ ತುಸು ಅವಕಾಶ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲೇ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಜೀವನ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಬೇಕಾದ ಅಸಾಧಾರಣ ಧೈರ್ಯ ನನಗಿಲ್ಲ ಎಂದು; ಆದರೂ ನನಗೆ ಒಂದೇ ಸಂತೋಷ ವೇನೆಂದರೆ, ಅವರ ಪವಿತ್ರ ಚರಿತೆಯ ಸೇತುವೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಳಿಲು ಸೇವೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗಿ, ಅದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಶ್ರೀಮುಖದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಅಮೃತದಂತಹ ವಾಣಿಯ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅವರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ನಾನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದು ಕೇವಲ ಅವರ ಕೃಪೆಯಿಂದಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು; ಎಲ್ಲಾದರೋ ಕೊರತೆ ಅಥವಾ ದೋಷವುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನದು.

ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಶ್ರೀಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಮಗಳು. ಶ್ರೀ ಠಾಕೂರರ ಶ್ರೀಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಮಗಳು. ಶ್ರೀಮಾತೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಠಾಕೂರರ ಶಿಷ್ಯಂದಿರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಮಗಳು!

(ಮುಂದುವರಿಯುವುದು)

ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪೂಜೆ

ಮಾಮೇವ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಬಹಿರಂತರಪಾವೃತಮ್ |

ಈಕ್ಷೇತಾತ್ಮನಿ ಚಾತ್ಮಾನಂ ಯಥಾ ಖಮಮಲಾಶಯಃ ||

ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲೂ ತನ್ನಲ್ಲೂ ಆಕಾಶದಂತೆ ಒಳಹೊರಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ, ಆತ್ಮವೇ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನೋಡಬೇಕು.

ಅಯಂ ಹಿ ಸರ್ವಕಲ್ಪಾನ್ಯಾಂ ಸದ್ವೀಚೀನೋ ಮತೋ ಮಮ |

ಮದ್ಭಾವಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯವೃತ್ತಿಭಿಃ ||

ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು ಮತ್ತು ದೇಹ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲೂ ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುವುದೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ರೀತಿಯ ಪೂಜೆ.

(ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ 'ಉದ್ಭವಗೀತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ)